

יונה פרק ד

א וַיֵּרַע אֶל-יוֹנָה, רָעָה גְדוֹלָה; וַיַּחַר, לוֹ. ב וַיִּתְפַּלֵּל אֶל-ה' וַיֹּאמֶר, אָנֹכִי ה' הֲלוֹא-זֶה דָּבָרִי עַד-הַיּוֹתִי עַל-אֲדָמָתִי--עַל-כֵּן קִדְמָתִי, לְבָרַח תִּרְשָׁיִשָׁה: כִּי יִדְעָתִי, כִּי אַתָּה אֵל-חַנוּן וְרַחוּם, אֲרָךְ אַפַּיִם וְרַב-חֶסֶד, וְנָחֵם עַל-הָרָעָה. ג וַעֲתָה ה', קַח-נָא אֶת-נַפְשִׁי מִמֶּנִּי: כִּי טוֹב מוֹתִי, מִחַיִּי.

ד וַיֹּאמֶר ה' הֲהִיטֵב חָרָה לָךְ. ה וַיֵּצֵא יוֹנָה מִן-הָעִיר, וַיֵּשֶׁב מִקְדָּם לְעִיר; וַיַּעַשׂ לוֹ שָׁם סֶכֶה, וַיֵּשֶׁב תַּחְתֶּיהָ בַצֶּל, עַד אֲשֶׁר יִרְאֶה, מֵה-יִהְיֶה בְּעִיר. ו וַיִּמַן ה'-אֱלֹקִים קִיקִיוֹן וַיַּעַל מֵעַל לְיוֹנָה, לְהִיּוֹת צֶל-עַל-רֵאשׁוֹ, לְהַצִּיל לוֹ, מִרְעָתוֹ; וַיִּשְׁמַח יוֹנָה עַל-הַקִּיקִיוֹן, שִׂמְחָה גְדוֹלָה. ז וַיִּמַן הָאֱלֹקִים תּוֹלַעַת, בַּעֲלוֹת הַשָּׁחַר לְמַחְרָת; וַתֵּךְ אֶת-הַקִּיקִיוֹן, וַיִּבְשֵׁ. ח וַיְהִי כַּזֶּרֶחַ הַשְּׁמֶשׁ, וַיִּמַן אֱלֹקִים רוּחַ קָדִים חַרְיִשִׁית, וַתֵּךְ הַשְּׁמֶשׁ עַל-רֵאשׁ יוֹנָה, וַיִּתְעַלֵּף; וַיִּשְׁאַל אֶת-נַפְשׁוֹ, לָמוּת, וַיֹּאמֶר, טוֹב מוֹתִי מִחַיִּי. ט וַיֹּאמֶר אֱלֹקִים אֶל-יוֹנָה, הֲהִיטֵב חָרָה לָךְ עַל-הַקִּיקִיוֹן; וַיֹּאמֶר, הִיטֵב חָרָה-לִּי עַד-מוֹת. י וַיֹּאמֶר ה'--אַתָּה חֲסֵת עַל-הַקִּיקִיוֹן, אֲשֶׁר לֹא-עֲמַלְתָּ בּוֹ וְלֹא גִדַּלְתָּ: שָׁבוֹן-לִילָה הִנֵּה, וּבּוֹן-לִילָה אֲבָד. יא וַאֲנִי לֹא אָחוּס, עַל-נִינְוָה הָעִיר הַגְּדוֹלָה--אֲשֶׁר יֵשׁ-בָּהּ הָרַבָּה מִשְׁתֵּים-עֶשְׂרֵה רַבּוֹ אָדָם, אֲשֶׁר לֹא-יָדַע בֵּין-יָמֵינוּ לְשִׂמְאֵלוֹ, וּבְהִמָּה, רַבָּה.

יש לזכור כי מלאכי הטומאה מפריעים לעם ישראל כי בני ישראל לאחר יציאת מצרים יכולים להשמיד את מלאכי הטומאה בתפילותיהם, ואילו בני אשור, השייכים לשבט שם, אמנם נחשבים גם ככהנים נמוכים יותר מבני ישראל, ומקומם בעולמות הפה והשפם בעולמות אין סוף, המקביל לעולמות אלה הם עולמות הרחם של אמא שכינה עליונה, אבל כיוון שהם לא יצאו ממצרים אין הם יכולים להשמיד מלאכי טומאה, והם עובדים עבודה זרה, וכעובדי עבודה זרה אין הם יכולים להשמיד מלאכי טומאה, גם בני ישראל שעובדים עבודה זרה אינם יכולים להשמיד מלאכי טומאה. ובשל סיבות אלה והדרך שבא נקט המלך שכל הנשמות יצומו כולל הנשמות הכלואות בבהמות ועי"כ לא הייתה גם באפשרות מלאכי הטומאה להתעבר בבהמות ולהפריע לבקשת החרטה והתשובה של המלך ונתיניו בנינוה. כי הצום מסמל חרטה.

פס א : וַיֵּרַע אֶל-יוֹנָה, רָעָה גְדוֹלָה; וַיַּחַר, לוֹ לאחר שעוברים 40 יום והעונש אינו בא על נינוה, והיא אינה נחרבת, כלומר דבר הנבואה אינו מתקיים, וכאשר הוא מברר בשמים מתברר כי הקב"ה ניחם על הרעה שרצה לעשות לנינוה. יונה הבין שהעונש היה צריך להיות מיידי כי אחרת אי אפשר להסביר את התנהגות הקב"ה לגבי משום שרצה להטביע את הספינה שבה רצה לברוח, וזימן דג לבלעו ולא להזיקו, ולבסוף הקיאו הדג ליבשה ושלחו שנית לנינוה, כלומר הנבואה הייתה צריכה להתבצע, ואילו לאחר 40 יום הנבואה אינה מתגשמת. ודבר זה יכול לגרום לקטרוג גדול על עם ישראל, כי עם אשר עדיין לא כרת ברית עם הקב"ה שומע את הנבואה ומביע חרטה. וכסמל לכך אנו רואים בתקופה מאוחרת יותר בימי המלך יחזקיה ניבא מיכה המורשתי אומר: "כה אמר ה' צבאות – ציון שדה תיחרש, וירושלים איים תהיה, והר הבית לבמות יער". חיזקיהו התפלל ל-ה', וינחם ה' על הרעה אשר דיבר (ירמיהו פרק כ"ו, פס' י"ח-י"ט).

פס ב : וַיִּתְפַּלֵּל אֶל-ה' וַיֹּאמֶר, אָנֹכִי ה' הֲלוֹא-זֶה דָּבָרִי עַד-הַיּוֹתִי עַל-אֲדָמָתִי--עַל-כֵּן קִדְמָתִי, לְבָרַח תִּרְשָׁיִשָׁה: כִּי יִדְעָתִי, כִּי אַתָּה אֵל-חַנוּן וְרַחוּם, אֲרָךְ אַפַּיִם וְרַב-חֶסֶד, וְנָחֵם עַל-הָרָעָה. לכן פונה הנביא יונה אל הקב"ה בתפילתו ואומר כי הסיבה לבריחתו לתרשיש, היא הידיעה כי הקב"ה הוא

א-ל רחום וחנון ארך אפיים ורב חסד וניחם על הרעה, וכפי שפירשתי במחשבתי שהחזרה בתשובה תעורר קטרוג על עם ישראל.

פס ג : וְעַתָּה ה', קח-נא את-נפשי מִמְּנִי: כִּי טוֹב מוֹתִי, מִחַיִּי ומפחד כי עורר את זעמו של הקב"ה על עם ישראל, מבקש הנביא כי הקב"ה ייקח את נפשו, והקב"ה קורא מחשבות כליות ולב יודע בדיוק את מחשבות יונה הנביא.

פס ד : וַיֹּאמֶר ה', הֲהֵיטֵב חָרָה לָךְ. הקב"ה אומר ליונה "ההיטב חרה לך" הקב"ה מבין לליבו של יונה ועל כל התלאות שעבר, וכמו כן מבין הוא את חששו מקטרוג על עם ישראל, אבל הקב"ה תמה על עבדו יונה.

פס ה וַיֵּצֵא יוֹנָה מִן-הָעִיר, וַיֵּשֶׁב מִקְדָּם לְעִיר; וַיַּעַשׂ לוֹ שֵׁם סֹפֶה, וַיֵּשֶׁב תַּחְתֶּיהָ בְּצֵל, עַד אֲשֶׁר יִרְאֶה, מֶה-יְהִיָּה בְּעִיר יוֹנָה עוֹזֵב אֶת הָעִיר ויושב מקדם לעיר שמצד זה מגיע הקב"ה, כי השמש העולה ממזרח היא אחד ממסכיו הרבים של הקב"ה, ומחכה יונה לראות כיצד התנהגו אנשי העיר והאם הם יתמידו בחזרה בתשובה או יחזרו לסורם, וכשיחזרו לסורם רוצה יונה הנביא לדעת מה תגובתו של הקב"ה. אפשר לראות מקרה דומה בירמיהו הנביא פרק לד ומסופר על עשירי העם ומשפחות המלוכה והכהונה בזמן המצור הראשון של מלך בבל ועמים אחרים על ירושלים, שיחררו אצילי יהודה את העבדים והשפחות היהודים בשנת השמיטה, ועל כן גרם הקב"ה שצבא בבל יעזוב את העיר, לאחר שראו כולם כי הבבלים עזבו החזירו את העבדים והשפחות, ועל כך כעס הקב"ה, וכפי שנאמר בפס כב: "הנני מצווה נאום ה' והשיבותים אל העיר ונלחמו עליה ולכדוה ושרפוה באש, ואת ערי יהודה אתן שממה מאין יושב". יונה הנביא חיכה מחוץ לעיר משום שידע יונה הנביא כי יחזרו שוב לרעתם הם יענשו מיידית, ולכן חיכה מצד מזרח והקים שם סוכה – סוכה מסמלת עולמות עליונים, עולמות הנשמה שבעולמות בינה שבעולמות אבי"ע ומעלה, כנאמר בישיעיהו פרק מ' פס' כ"ב: "הנוטה כדוק שמים- וימתחם כאהל לשבת". מקום זה מסמל את עולם הנשמה שבעולם הבינה בעולמות אבי"ע, כנאמר בתהילים פרק י"ח: "סתרו סביבותיו סוכתו חשכת מים עבי שחקים". מקום זה הוא הגנה לנשמה כנאמר בתהילים פרק ל"א: "יצפנס בסוכה מריב לשונות". מפסוקים אלה אנו רואים כי הסוכה משמשת את הנשמה ומגינה עליה לבל תיפגע, לסוכה זו מגיעים רק יראי ה'. בשליחות זו עלה יונה הנביא מעולמות הנפש שאליהם ירד לאחר בריחתו. הסוכה מסוככת עליו ממלאכי קטרוג שיכולים היו להיווצר כתוצאה מכעסו כי כעס גורם ליצירת מלאכי טומאה.

פס ו : וַיִּמַן ה'-אֱלֹהִים קִיקִיּוֹן וַיַּעַל מֵעַל לְיוֹנָה, לְהִיּוֹת צֶל-עַל-רֹאשׁוֹ, לְהַצִּיל לוֹ, מִרְעָתוֹ; וַיִּשְׁמַח יוֹנָה עַל-הַקִּיקִיּוֹן, שִׂמְחָה גְדוֹלָה. כנראה שהגנות הסוכה לא היו מספיקות כדי להגן ממלאכי הטומאה שיצר בכעסו שנאמר " וימן ה' אלוקים קיקיון. . . להיות צל (הגנות) על ראשו להציל לו מרעתו" (רעתו= מלאכי טומאה שיצר בכעסו) . ויונה הנביא שמח על הקיקיון כי הבין את משמעות הקיקיון מבחינה מטאפיסית:

א. קיקיון = י+ק+ נקוי כלומר יוד= חסד ק=100 עולמות עשייה, כלומר ניקוי עולמות עשייה ותפארת ע"י חסד וכן הגנות ה', שיש בו 3 אותיות ה', י, ו, ו.

ב. קיקיון בגימטריה = 276 = עור, המסמלים הגנות כפי שהקב"ה תפר כותנות עור לאדם וחווה, כלומר תפר להם הגנות בירידה לעולמות תחתונים מפני מלאכי הטומאה, כך זימן הקב"ה את

הקיקיון כלומר הקב"ה תפר להם הגנות יש מאין וכך נברא הקיקיון יש מאין. "וישמח יונה על הקיקיון" שהם הגנות גבוהות שהעניק לו הקב"ה וישמח = אותיות "משיח". כלומר אותן הגנות תינתנה למשיח שתפקידו יהיה להחזיר בתשובה את עם ישראל ושאר העמים, לכן הנביא יונה ביצע במהלכו את אחד מתפקידיו של המשיח, כמו שאר הנביאים שביצעו חלק מביצועו של המשיח כנבואה לעתיד, וכפי שנאמר לירמיהו הנביא: "נביא לגויים נתתיד". כי המשיח הוא גם נביא לעם ישראל ולגויים.

פס ז: וַיִּמְן הָאֱלֹקִים תּוֹלַעַת, בְּעֵלּוֹת הַשָּׁחַר לְמַחֲרַת; וַתֵּד אֶת-הַקִּיקְיוֹן, וַיִּבְּשׁ. בְּבוֹקֵר שׁוֹלַח הקב"ה תולעת אשר מייבשת את הקיקיון. התולעת מסמלת את הכוח של עם ישראל בפייהם, כלומר הכוח בתפילה של עם ישראל בפייהם כדי ליצור הגנות, כנאמר בישיעיהו פרק מ פס יד: "אל תראי תולעת יעקב - מתי ישראל אני עזרתיד", כלומר: מה התולעת כוחה בפייה כן בני ישראל בתפילותיהם יכולים להשמיד את מלאכי הטומאה, וע"י כך להסיר את אימת הגויים מעליהם לאחר שהושמדו הממונים שלהם שהיו מעוברים בהם, כך גם התולעת יבשה את הקיקיון שהם ההגנות שניתנו לנביא.

פס ח: וַיְהִי כַּזֶּרֶחַ הַשָּׁמֶשׁ, וַיִּמְן אֱלֹקִים רוּחַ קָדִים חַרְיִשִׁית, וַתֵּד הַשָּׁמֶשׁ עַל-רֹאשׁ יוֹנָה, וַיִּתְעַלֶּף; וַיִּשְׂאֵל אֶת-נַפְשׁוֹ, לְמוֹת, וַיֹּאמֶר, טוֹב מוֹתִי מִחַיִּי. בנוסף לתולעת שיבשה את הקיקיון, שלח הקב"ה רוח מזרחית חלשה, ועל ידיה התייבש יונה הנביא והרגיש רע מאוד כי הוסרו ההגנות המטאפיסיות והפיזיות. ולכן יונה הנביא איבד את הכרתו וביקש מהקב"ה שייקח את נפשו כי איבד את ההגנות, שנאמר בספר מלאכי בגאולה העתידית (פרק ג פס יט-כ): "כי הנה היום בא בוער כתנור והיו כל זדים וכל עושה רעה קש וליהט אותם היום הבא. . . וזרחח לכם יראי שמי שמש צדקה ומרפא", כלומר למי שהוסרו ההגנות יבערו כקש. ההגנות יבערו כקש ומי שירא ה' יהיה חום זה למרפא, ועל יונה הנביא לסמוך על שיפוטו של הקב"ה גם בנושא החרטה וחזרה בתשובה של אנשי נינוה.

פס ט-יא: ט וַיֹּאמֶר אֱלֹקִים אֶל-יוֹנָה, הֲהִיטַב חָרָה-לָךְ עַל-הַקִּיקְיוֹן; וַיֹּאמֶר, הִיטַב חָרָה-לִּי עַד-מוֹת. הֲרָעָה י וַיֹּאמֶר ה'--אֵתָה חֲסַת עַל-הַקִּיקְיוֹן, אֲשֶׁר לֹא-עֲמַלְתָּ בּוֹ וְלֹא גִדַּלְתָּ: שָׁבֹן-לִילָה הִיא, וּבֹן-לִילָה אָבָד. יֵא וְאֲנִי לֹא אָחוּס, עַל-נִינּוּה הָעִיר הַגְּדוֹלָה--אֲשֶׁר יֵשׁ-בָּהּ הָרַבָּה מִשְׁתִּים-עֹשֶׂה רַבּוֹ אָדָם, אֲשֶׁר לֹא-יָדַע בֵּין-יָמֵינוּ לְשִׁמְאֵלוֹ, וּבְהִמָּה, רַבָּה.

הקב"ה שואל את יונה אם חרה לו על עץ הקיקיון המסמלים הגנות של הנביא יונה שנלקחו ממנו אף על פי שאת ההגנות יוצר הקב"ה והוא גם מסיר אותן מכל מיני סיבות, ככתוב: "ויאמר ה' אתה חסת על הקיקיון אשר לא עמלת בו ולא גידלתו ובן לילה נוצר ובן לילה אבד". כלומר ההגנות על אדם או על עיר ניתנות ע"י מעשיהם, וע"י כ הקב"ה בונה להם הגנות או מסיר הגנות, אילו לא חזרו בתשובה היה הקב"ה מסיר את ההגנות, ואם חזרו בתשובה הקב"ה בונה להם הגנות, וכך גם לגבי הקיקיון שהיווה הגנות על הנביא, ולפי מעשיו של הנביא שהסיר את ההגנות (כעס על מעשי ה' שלא החריב את נינוה). נינוה שעליה חס הקב"ה כשחזרו בתשובה מסמלת גם את שבט שם ו-12,000 תושביה אשר תעו בדרך, ובכך רומז על גובהה הרוחני של העיר בדומה ל-12 שבטי ישראל ברבבת עולמות, וכנאמר בשיר השירים "דגול מרבבה".

נינוה מסמלת את אותיות "יונה" המסמלת את השכינה כנסת ישראל והמסמלת את שבט שם אך הנון הראשונה של העיר "נינוה" מסמלת את נפילתה בידי כוחות הטומאה באם לא תשמור את חוקי המוסר והיושר, כנאמר בפרק ג פס ח: "וישובו איש מדרכו הרעה ומן החמס אשר בכפיהם". את הנפילה באות נ' מראה דוד המלך בספר תהילים פרק קמ"ה. כל הפרק בנוי על אותיות האל"ף בי"ת, אך האות נ' אינה קיימת בפרק זה, משום שהיא מסמלת נפילה והאות סמ"ך שאחריה תומכת ב-נ' החסרה שנאמר: "סומך ה' בכל הנופלים – וזוקף לכל הכפופים". זה כוחה של החזרה בתשובה שהקב"ה מבטל את גזירתו ואת זה עלינו להפנים וליישם, כנאמר ביחזקאל פרק לג פס' יא: **י** אָמַר אֲלֵיהֶם חִי-אֲנִי נְאֻם אֲדֹנָי ה' אִם-אֶחָפֵץ בְּמוֹת הַרְשָׁע, כִּי אִם-בְּשׁוּב רָשָׁע מִדְרָכּוֹ, וַחֲיָה: שׁוּבוּ שׁוּבוּ מִדְרָכֵיכֶם הַרְעִים, וְלָמָּה תָמוּתוּ--בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְכֵן נֹאמַר בַּפְּסוּקִים יא-טז: **י**ד וּבְאֲמָרֵי לַרְשָׁע, מוֹת תָּמוּת; וְשׁוּב, מִחֲטָאתוֹ, וְעָשָׂה מִשְׁפָּט, וַצְדָקָה. . . חִיּוֹ וַחֲיָה, לֹא יָמוּת. טז כָּל-חֲטָאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא, לֹא תִזְכָּרְנָה לוֹ: מִשְׁפָּט וַצְדָקָה עָשָׂה, חִיּוֹ וַחֲיָה. (צדקה = עזרה לזולת, וכן גם שמירת מצוות התורה).